

život žena, ekonomski status, blagostanje općenito. Društveni procesi u ruralnim kontekstima ograničavaju osobni i profesionalni razvoj žena, a zbog nedostatka kulturnih zbivanja i rekreativnih sadržaja može se govoriti o svojevrsnoj „ruralnoj monotoniji“ (Haugen & Villa). Autorica ističe emancipacijski karakter slobodnog vremena jer upravo kroz rekreacijske aktivnosti žene dovode u pitanje rodne stereotipe i posvećuju se „muškim“ aktivnostima.

Namjera šestog poglavlja, „Doprinos žena ruralnom razvoju“, jest pokazati ulogu žena u ruralnim prostorima i prepreke koje ih ometaju da se angažiraju u razvoju svojih zajednica (na primjer, težak pristup raznim formama kapitala, dominantna ruralna rodna ideologija...), no istaknut je i neiskorišteni potencijal ovih žena – organizacijske vještine, koordinacija, adaptacija – koji do posebnog izražaja može doći u novim sektorima (na primjer, u agroindustriji, turizmu, zaštiti okoliša...).

S obzirom da svojim istraživanjem pokazuje kako su upravo ruralne i seoske žene najnepovlaštenija skupina u stanovništvu (str. 132), Lynette Šikić-Mičanović u posljednjem poglavlju knjige pod nazivom „Zaključci i prijedlozi“ skicira niz prijedloga i inovativnih praksi – u sferi obrazovanja, mobilnosti i slobodnog vremena – koje bi omogućile razvoj potencijala i povećale kvalitetu života ruralnih žena te im osigurale vidljiviju i važniju poziciju u ruralnom razvoju i poljoprivredi.

Na liniji postmodernističkog promišljanja autorica kaže da je njezina interpretacija tek „jedna od mnogih mogućih interpretacija“ života ruralnih i seoskih žena (str. 128). Međutim, tematikom ovog istraživanja, teorijskom impostacijom i nadasve

inovativnim metodologijskim pristupom Lynette Šikić-Mičanović je pomaknula granice u hrvatskoj antropologiji i sociologiji. Pokazujući plodotvornost postmodernih, poststrukturalističkih i feminističkih pristupa, knjiga *Skriveni životi. Prilog antropologiji ruralnih žena* daje dublji uvid u anatomiju ruralne svakodnevice te omogućava akademskoj zajednici da osluhne marginalizirane i dosad nečujne glasove ruralnih žena. Ova studija, s jedne strane, omogućava sveobuhvatnije razumijevanje raznolikosti ženskih iskustava, a s druge strane potiče na daljnja teorijska, metodologijska i empirijska propitivanja ruralnosti i roda, ali i na kreiranje rodno senzibiliziranih ruralnih politika.

Marija Geiger Zeman

**Frédéric Monneyron i
Antigone Mouchtouris (ur.)
POLITIČKI MITOVI
TIM press, Zagreb, 2012., 180 str.**

Društvene i humanističke znanosti jedan od trajnih izazova nalaze u odgonetanju sličnosti i razlika, rezova i kontinuiteta koji postoje između tradicionalnih i modernih društava. Pitanje o ulozi političkih mitova koje postavljaju znanstvenici različitih disciplina naći će svoje mjesto u toj raspravi. No izučavanje političkih mitova u suvremenim društvima nije tema koja se lako nametnula znanstvenoj analizi. Jedan od bitnih tumača mitova o državi, Ernst Cassirer, priznao je da je u jednom razdoblju svoga života bio među onima kojima se priča o političkim mitovima činila tako smiješnom, ludom i besmislenom da ih i nije ozbiljno shvaćao. Da se, ipak, radi o

temi koja je i više od pola stoljeća nakon izdavanja „Mita o državi“ iznimno važna i poticajna pokazat će radovi iz zbornika „Politički mitovi“ kojeg su uredili Frédéric Monneyron i Antigone Mouchtouris.

Knjiga se sastoji od predgovora koji je napisao Monneyron te uvoda i devet tekstova podijeljenih u dva dijela. Na kraju knjige nalazi se i dio *O autorima* u kojem su ukratko predstavljani autori tekstova.

Uvod, koji je napisala Martine Xiberras, svakako zaslužuje posebnu pažnju. U njemu se pitanju političkog mita prilazi kroz prizmu susreta vjerskog i političkog. Mitološki potencijal, koji je sadržan u modernim ideologijama, nalazi se zacrtan već u konceptima političkih te civilnih ili „građanskih religija“ pa se podsjeća na to da je još kod Jean-Jacquesa Rousseaua koncept „građanske religije“ u novo društvo unosi ostatke religioznosti. Potičući osjećaj socijabilnosti, „građanska religija“ pridonosi republici tako što utječe na poštivanje zakona i odanost kolektivu. Posebna pažnja posvećuje se mehanizmu „transfera svetog“ iz religijske u političku sferu pri čemu se, ne bez dobrog razloga, Francuska revolucija uzima kao primjer njegova funkcioniranja. Upravo se putem ovog fenomena ukazuje na to „kako mitska misao ostaje inherentna – i nužna – konstruiranju individualnog i kolektivnog identiteta“.

U prvom dijelu knjige naslovljenom *Mitska utjelovljenja i identiteti* nalazi se pet članaka koji predstavljaju mitske priče iz različitih povijesnih razdoblja i pokazuju njihove odjeke u sadašnjosti. Prvi tekst, „Uloga Antigone u konstrukciji *Polisa* kod Sofokla“, autorice Mouchtouris, ukazuje na to da Antigona utjelovljuje politički mit koji je istodobno mit o slobodi i

mit o poštovanju vječnih božjih zakona. Heroína, čiji značaj nadilazi njenu epohu, uspoređuje se sa Sokratom budući da oboje prihvaćaju dodijeljenu im kaznu zbog dovođenja u pitanje odluka koje su smatrale nepravедnim. Istovremeno, ona se razlikuje od sestre Ismene odbijajući ideju o podjeli odgovornosti te prihvaćajući individualnu odgovornost za vlastita djela. U drugom tekstu, „Mitovi o identitetu i političke institucije: Rütli i Helvetska konfederacija“, Monneyron izdvaja ključne mitove helvetskog identiteta da bi potom razmotrio njihovu upotrebu u suvremenom političkom životu konfederacije. Naročito će istaknuti kako su obilježja koja su se pripisivala Wilhelmu Tellu – ponos, hrabrost, sloboda, individualizam i samostalnost – afirmirana kao ona obilježja putem kojih se identificira zemlja. Na njima temeljen mit o neutralnosti doći će do izražaja u nizu povijesnih odluka pa i načina na koji se percipira Švicarska. Jöel Thomas u tekstu „Antički Rim i Europa: nasljeđe i nesporazumi“ ističe da je potrebno ući u domenu struktura imaginarnog da bi se razumio istinski utjecaj Rima na naše vlastite mentalne strukture. Autor nabraja one teme političkog imaginarija Rima koje su u rezonanciji s izgradnjom europske misli, kao što su ideja romaniteta kao ideala satkan od prava i dužnosti, ideja tolerancije ili ideja ravnoteže. Ipak, tražeći teme koje bi bile korisne za Europu koju tek treba graditi, ovaj tekst manje nego drugi ulazi u stvarne mitove i njihove transpozicije. Francusko-njemački sporazum o suradnji iz 1963. nazvan „Elizejskim sporazumom“ tema je kojom se bavi rad „Utemeljiteljski i pokretački mit: Elizejski sporazum u Francuskoj i Njemačkoj“ kako bi pokazao dvostruki smisao mita. Autor rada Yves

Bizeul nastoji pokazati da mit kao pripovijest prikriva tužnu stvarnost i pojednostavljuje složene događaje ali i da može imati svojstva pozitivne utemeljiteljske naracije. Dijeleći svojstva svih ostalih mitova, politički mitovi povezuju različite binarne kodove te sadrže izvrtanje smislova, ali usprkos tome može se govoriti o onim pozitivnim političkim mitovima koji su i nužni i opravdani. U posljednjem tekstu iz prvog dijela knjige, „Nacionalne mobilizacije i politički mitovi u ratovima u bivšoj Jugoslaviji”, Elmir Čamić bavi se načinom na koji je srpsko vodstvo mitu o bitki na Kosovu polju pridalo političko značenje. Nakon što se iznose povijesne činjenice o samoj bitki, autor se upušta u analizu instrumentalizacije epske pripovijesti u političke svrhe i to u razdoblju raspada jugoslavenskog komunističkog poretka. Koristeći ovu mitsku priču, srpska je nacionalistička ideologija cijelu srpsku prošlost od 1389. godine interpretirala kao patnju srpskog naroda, a u vremenu koje se doživljava kao preokret pronašla je model koji definira uloge vođe, junaka ili izdajnika. Mit je u tom kontekstu opravdavao revanšističke i ekspanzionističke ciljeve povlačeći neutemeljene paralele između sadašnjosti i epske pripovijesti iz prošlosti.

Drugi dio knjige *Mitski likovi i simboli* započinje tekstem Jean-Pierre Sironneaua „Postoji li degolovski mit?”. U njemu autor, na tragu definicije mita Gilberta Duranda, ustvrđuje da nije legitimno govoriti o mitu u slučaju neke mitske ličnosti osim ukoliko u djelovanju te ličnosti ne dolazi do razrade neke pripovijesti. Nešto detaljnije se stoga analiziraju oni mitski elementi za koje se tvrdi da su pridonijeli konstruiranju degolovskog mita, a to su otkupitelj, čovjek oluje i vitez. Dok se Sironneau

usredotočuje na mogućnosti analize mitske ličnosti, Jean-Bruno Renard bavi se analizom jednog mitskog modela. U tekstu „Mit o povratku heroja: od nadnaravnih legendi do glasina o njegovu životu” autor daje niz primjera u kojima se jedan mitski obrazac aktualizira. Stoga se ukazuje i na psihološke pobude koje igraju ulogu u priklanjaju ovom mitu, kao što su kompenzacija osjećaja gubitka i osjećaj nade u društvenu promjenu. Za razliku od dominantnog pristupa mitu, koji se usredotočuje na verbalni karakter mitske priče, Valentina Torloni u prvi plan svoje analize postavlja vizualne jezike. Stoga se u tekstu „Mitopoetska funkcija boje u političkoj simbologiji” bavi pitanjem kako se putem boja šire političke poruke prožete emocijama i vrijednostima. Na primjerima mitova pokazuje kako boja vrši funkciju razlikovanja i identificiranja putem razlike, no i mogućnost njenog oprečnog korištenja, kao elementa kojim se poništava ontološka razlika. Povijest se uzima kao drugo područje u kojem boja iskazuje svoju funkciju distinkcije pa i konstrukcije identiteta. Kroz kruta pravila slaganja boja u oblikovanju grbova, tih važnih vizualnih distinktivnih obilježja, pokazuje se kako boja iznova otkriva svoju simboličku ulogu. Primjerima uzetim iz suvremene Italije dolazi se do zaključka da simbolička funkcija boja strukturira cijeli proces socijalnog identiteta. Na koncu, u posljednjem tekstu, Denis Fleurdorge analizirajuću odnos Sarkozya i Chiraca razvija koncept „simboličke defiguracije”. Ovaj strateški poduhvat definira se kao namjerna i sustavna dekonstrukcija određene figure političara. Tim se postupkom proizvode, održavaju i obnavljaju oblici simboličke nestabilnosti. Nicolas Sarkozy se u analizi razotkriva kao

uspješan defigurator koji poziva na ustanak protiv Oca (Jacquesa Chiraca) a to što su oba politička aktera pripadnici iste političke stranke čini slučaj još zanimljivijim. Povezujući ideju mita s drugim konceptima kojima se istražuju prihvaćene vrijednosti i vjerovanja nekog društva, kao što su simboli ili imaginarno, studije iz ove knjige dobrim djelom uspješno rasvijetljavaju raznolikost očitovanja mitološke građe u modernim društvima. Osim toga naznačuju se i prikladni načini na koje se putem ovih koncepata može obogatiti izučavanje identiteta. Tako Torloni naglašava da upravo crpeći iz vlastitog simboličkog fonda društvo proizvodi svoje socijalne i političke imaginarije kao „orijentacijske točke vlastite identitarne dimenzije”. Povratak heroja, mitske ličnosti ili utemeljujući događaji predstavljaju teme koje zadržavaju tumačenja kojima bi se ukazalo na njihovu važnost za hrvatski politički i kulturni imaginarij. Analize izložene u ovoj knjizi sasvim sigurno mogu biti poticaj za takvo istraživanje.

Mateo Žanić